

Наталія КЛІМКИНА,
*старший викладач кафедри психології та інклюзивної освіти,
методик природничо-математичних дисциплін Хмельницького ОІППО
ім. Анатолія Назаренка, кандидат педагогічних наук*

Особистісна та професійна зрілість педагога як необхідна умова ефективної співпраці з дітьми з ООП

В умовах нестабільної та мінливої дійсності дедалі важливішого значення для фахівця набуває вміння самостійно знаходити розв'язання соціально-психологічних та професійно значущих проблем і здатність бути суб'єктом свого особистісного та професійного розвитку. Запропонована МОН України освітня реформа «Нова українська школа» передбачає одним з державних пріоритетів особистісно орієнтоване навчання і виховання, що, своєю чергою вимагає однозначної психологізації освітнього процесу, зокрема, всіх його учасників: учнів, педагогів батьків шляхом підвищення їх психологічної компетентності. А особливо, коли йдеться про співпрацю з дітьми з ООП.

НУШ є обумовленою вимогам часу, а її концепція передбачає системну трансформацію освіти на всіх рівнях і досягнення нової високої якості. [2]. Має змінитися і роль вчителя, який із джерела і транслятора знань трансформується в помічника і наставника учня з ООП.

Бурхливі події війни вимагають сильних, активних, дієвих людей, які прагнуть реалізувати свій потенціал та досягти найвищого рівня особистісного розвитку, тобто прагнуть до акмеологічного розвитку. Акмеологічний підхід до змісту освіти, технологій навчання і виховання учнів, управління школою дозволяє, в свою чергу, перевести її з режиму функціонування до режиму розвитку. При цьому підвищується і якість освіти, бо в усіх суб'єктах освіти систематизуючими стають пізнавальні мотиви, навчання стає внутрішньою потребою, а творче переосмислення дійсності – провідним.

Акмеологічні прийоми, акметехнології пропонують практичне рішення питання особистісного та професійного успіху. Методологічна база акмеології дає можливість створення акмеологічної школи – такого навчального закладу, в якому створені всі необхідні умови для становлення й розвитку усіх суб'єктів освіти. В акмеологічній школі дитина розвивається як індивід, особистість, враховуються її індивідуальні особливості, формуються духовні та моральні цінності, розвиваються творчі здібності, уміння соціалізуватись, будувати взаємини в колективі та соціумі.

Ще одна позитивна якість, яка формується в акмеологічній школі, це конкурентоспроможність – інтегральна характеристика, що включає: високий рівень працездатності; прагнення до якісного кінцевого результату; стресостійкість, здатність переборювати труднощі; творче ставлення до справи; здатність до прийняття відповідальних рішень; комунікабельність, здатність до кооперації, співпраці, співтворчості; здатність до швидкого освоєння нової спра-

ви; здатність до самоосвіти, самореалізації, саморозвитку" (В. Андреев) [5].

В кожній людини є уявлення про особистісний ідеал людини, що дозволяє будувати гармонійні стосунки та сприяє самовдосконаленню і самотворенню. Критерієм особистісної зрілості людини буде те, що особистість є суб'єктом свого життя і творцем своєї долі [4].

Багато науковців, досліджуючи поняття «зрілість», керуються двома підходами: зрілість як певний віковий період в житті людини та зрілість як високий рівень розвитку певних психічних функцій особистості, не прив'язана до її віку. Вагомий внесок у дослідження цієї проблематики зробили зарубіжні психологи Маслоу А., Роджерс К., Олпорт Г., Альбуханова-Славська К.О., Анциферова Л.І., Бодальов О.О., Леонтьєв Д.О., Реан А.О., Русалов В.М., та ін. Однак значну увагу дослідженню феномена особистісної та професійної зрілості приділили й українські психологи: Архипова С.П., Боришевський М.Й., Братченко С.Л., Булах І.С., Гільбух Ю.З., Дмитрієва О.А., Долинська Л.В., Лукасевич О.А., Миронова М.Р., Овсянецька Л.П., Потапчук Л.В., Темрук О.В., Титаренко Т.М., Шемелюк І.Я., Штепа О.С. та ін.

Актуальною є сама проблема співвідношення професійного та особистісного в концепції професіоналізації. Так Клімов Є.А., Пряжніков Н.С., Зеєр Е.Ф. пояснюють процес професійного становлення як професійну відповідальність, що включає певний набір задатків чи здібностей, які є умовою ефективного освоєння професії. У науковій літературі часто зустрічаються поняття «особистісна зрілість» та «професійна зрілість», які однозначно не є тотожними і зазначають різну психологічну реальність. Зокрема, Ананьєв Б.Г. вважає, що в психологічній літературі часто поняття «зрілість» замінювали поняттям «дорослість», що навіть на індивідуальному рівні доводить цю відмінність. Феномен особистісної зрілості є специфічним проявом зрілої особистості, який обумовлений інтегративними вимогами та специфікою прояву компонентів сфер її життєдіяльності [3].

У структурі особистісної зрілості науковці виділяють такі загальні компоненти:

– громадянська зрілість (патріотизм, зацікавленість в суспільно-політичному житті, почуття громадянського обов'язку, просупільна діяльність, наприклад, волонтерство);

– життєво-професійна зрілість (високий рівень реалізації життєвих подій, креативність та ініціативність у вирішенні життєвих ситуацій, компетентність);

– духовна зрілість (потреба у спілкуванні, піклуванні, повазі до інших, толерантність, доброзичливість, емпатійність);

– соціальна зрілість (вимогливість до себе, відповідальність, скромність);

– психологічна зрілість (позитивне мислення, психічна автономія, емоційна рівноваженість, перевага раціонального над емоційним);

– мотиваційна зрілість (лідерство, впевненість у своїх можливостях, задоволеність своїми якостями, стійкість домагань);

– сформованість самостійної особистості (самоконтроль, саморозвиток, самореалізація, самовдосконалення, саморегуляція, адекватна самооцінка).

Головне у формуванні професійної зрілості вчителя є власне сам компонент професійної зрілості, а саме: креативність та ініціативність у вирішенні професійно-педагогічних ситуацій та високий показник їх реалізації, компетентність [1]. Дуже важливо, аби в умовах сьогодення в педагога були всі ці складові особистісної зрілості і позитивно впливали на процеси взаємодії з дітьми, зокрема і з дітьми особливими.

Кожен педагог, взаємодіючи з дитиною, що має особливості розвитку, має рефлексувати, чи є його робота ефективною? Тому, вважаємо, що буде не зайвим звернутися до питання критеріальності...

До критеріїв ефективної співпраці з дітьми з ООП віднесемо наступні:

– Розуміння педагогами глибинних потреб дітей з особливими освітніми потребами.

«Тоді вони зможуть забезпечити їм такі умови навчання, за яких дитина почуватиметься комфортно, а її навчання буде більш ефективним», – зазначає виконавча директорка Української асоціації поведінкових аналітиків, учителька-логопедина й асистентка вчителя столичної школи №58 Ольга Малікова.

– Вдале використання адаптації та модифікації.

Адаптації та модифікації спрямовані, насамперед, на корекцію поведінкових особливостей дитини з ООП та надання їй якісних освітніх послуг (розуміння нею матеріалу, набуття освітніх навичок, стимулювання уваги та надання можливостей демонструвати свої знання).

– Ефективна соціальна адаптація дитини в освітньому середовищі.

Використані джерела

1. Андрущенко В., Дівинська Н., Корольов Б. Особистісно орієнтовані технології навчання і виховання у вищих навчальних закладах: [колективна монографія]. Київ: Педагогічна думка, 2008. 256 с.

2. Бібік Н.М., Ващенко Л.С., Савченко О.Я. під заг. ред. Овчарук О.В. Компетентнісний підхід у сучасній освіті: світовий досвід українські перспективи: монографія. Київ: «КІС», 2004. 112 с.

3. Вишньовський В.В. Особистісна та професійна зрілість як необхідна умова професійного зростання вчителя. // Розвиток професійної майстерності педагога в умовах нової соціокультурної реальності: збірник матеріалів IV Міжнародної науково-практичної конференції, м. Тернопіль, 2021. С. 80-82.

4. Мироненко Т.П. Формування громадянської зрілості у майбутніх учителів: автореф. дис. канд. пед. наук. Одеса, 2001. 19 с.

5. Петрухін В. Акмеологія та підвищення якості освіти. Відкритий урок: розробки уроків, технології, досвід. <https://osvita.ua/school/method/technol/5405/> (дата звернення 01.01.24).

6. Степанова-Камиш А., Як підтримати учнів з ООП. Адаптації середовища, стратегії, завдань і оцінювання. Нова українська школа. <https://nus.org.ua/articles/yak-pidtrymaty-uchniv-z-oor-adaptatsiyiseredovyshha-strategij-zavdan-i-otsinyuvannya/> (дата звернення 03.01.23 р.)